

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ І МОБІЛІЗАЦІЇ ЗАОЩАДЖЕНЬ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Колесник Д., e-mail – dinyk_style@ukr.net

Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного

Залучення інвестиційних ресурсів для вітчизняної економіки є одним з найважливіших завдань державної політики. Джерелом цих ресурсів можуть виступають національні заощадження, що займають особливе місце в системі економічних процесів, оскільки зачіпають інтереси багатьох економічних суб'єктів: домашніх господарств, кредитно-банківської системи, підприємств, держави.

За своєю суттю заощадження є тимчасово виведеними з господарського обороту коштами домогосподарств: їх власники не мають наміру певний час витратити ці кошти на споживання. Це створює можливість трансформації заощаджень в інвестиції, навіть незалежно від первинного мотиву, яким керувався власник, відмовляючись від використання частини доходу для поточного споживання. Для розуміння особливостей перетворення заощаджень на інвестиційний ресурс слід мати на увазі таке [1]:

– оскільки готівкові кошти мають найбільшу ліквідність та не пов'язані з додатковими трансакційними витратами, за інших рівних умов вони стають найбільш привабливою формою зберігання. Однак заощадження у готівковій формі з одного боку зменшують сукупний попит (оскільки зменшують споживчі витрати), з другого – негативно позначаються на сукупній пропозиції, оскільки виключаються з інвестиційного процесу;

– заощадження, що трансформуються у фінансові інструменти, можуть використовуватися лише тимчасово та мають бути повернені власнику з додатковим доходом. Ці обмеження, з одного боку, не дають можливості використовувати залучені заощадження для реалізації довготривалих інвестиційних проектів, а з іншого – вимагають тримати частину залучених коштів у досить ліквідній формі, щоб виконати свої фінансові зобов'язання перед домогосподарствами;

– використання фінансових інструментів домогосподарствами пов'язане з певними ризиками (як системного, так і специфічного характеру). Оскільки населення в абсолютній своїй більшості схильне уникати ризиків, то воно ставить більш високі вимоги до рівня доходності використовуваних фінансових інструментів, що інколи робить досить дорогими ці інвестиційні ресурси для фінансових інститутів.

В наукових дослідженнях заощадження домогосподарств класифікують за багатьма признаками, в тому числі на мотивовані і немотивовані, організовані та неорганізовані. В Україні поки найдоступнішою формою організованих заощаджень населення є банківські депозити. Тому надзвичайно актуальним завданням у сучасних умовах є стимулювання організованих заощаджень громадян шляхом створення сприятливого економіко-правового середовища для розвитку небанківських фінансово-кредитних установ [2].

Масове зберігання людьми грошей у готівці (неорганізовані заощадження), незважаючи на всі звернення щодо використання раціональніших форм збереження заощаджень і підтримки національної економіки, значною мірою пояснюється природним суб'єктивним відчуттям ризику можливих збитків, яке посилюється вкрай негативним досвідом, набутим у часи гіперінфляції, сертифікаційної приватизації та фінансових пірамід.

Існує стійка залежність розміру заощаджень домогосподарств від величини отриманих доходів. Американські економісти встановили закономірність, що для домогосподарств із загальним доходом нижче половини середнього доходу, характерно десберегательное поведінку; для домогосподарств з середнім доходом заощадження становили близько 10% цього доходу, а для домогосподарств з доходами в три рази вище середнього доходу норма заощаджень перевищувала 20%. Одним з основних мотивів заощаджень є нагромадження фінансових ресурсів, які будуть використовуватися членами домогосподарств у подальшому, після їх виходу на пенсію. Таким чином, заощадження позитивні для осіб, які перебувають у

працездатному віці, і стають від'ємними по мірі їх виходу на пенсію (теорія життєвого циклу).

Для абсолютної більшості перелічених мотивів заощаджень використання фінансових інструментів є лише другорядним, оскільки своєї мети ці заощадження можуть досягти, маючи готівкову форму поза фінансовими інститутами. Для останнього ж мотиву саме фінансові інструменти є найчастіше вживаною формою існування заощаджень.

Однією з ключових проблем у цій сфері є обмежений доступ до інформації про реальний фінансовий стан ринкових агентів, яким домогосподарства довірили чи могли б довірити на зберігання свої гроші. Для України ця проблема особливо актуальна. У згаданому контексті необхідним є розвиток ефективної інфраструктури фінансових ринків, яка могла б слугувати додатковим стимулом до зростання обсягів організованих заощаджень населення. Україні потрібна система рейтингових агентств, яка б сприяла забезпеченню прозорості у процесі прийняття важливих фінансово-інвестиційних рішень. Актуальним також є завдання щодо створення широкої мережі державної та комерційної систем інформаційно-консультативного обслуговування населення (консалтингових фірм), чому активно має сприяти держава.

Сучасний ринок фінансових інструментів розвивається досить бурхливо. Протягом останніх років значно розширився асортимент фінансових послуг, які орієнтовані головним чином на населення. Серед них можна назвати інститути спільного інвестування, споживче кредитування, іпотечне кредитування, банківські карткові послуги тощо. Це, з одного боку, розширює можливості фінансових інститутів виділяти окремі сегменти серед домогосподарств та працювати з цільовими ринками, а з іншого – значно посилює конкуренцію як між фінансовими інститутами, так і між фінансовими інструментами.

На заощадження впливають і інші фактори, до яких відносять: багатство, рівень цін і процентних ставок, вікову структуру населення, співвідношення міського і сільського населення [2]. Дані обстежень домашніх господарств виявили наступні закономірності ощадного поведінки домогосподарств. Головним чинником, визначальним поведінки домогосподарств, є рівень їх грошових доходів, в меншій мірі воно залежить від місця проживання і розміру домогосподарства. Основний обсяг заощаджень припадає на найбільш заможні 20% домогосподарств (62% всіх заощаджень), на нижчі 20% - тільки 3% заощаджень. Хоч в Україні спостерігається зростання номінальних доходів населення у 2019 р., але домогосподарства споживають більше 90 % свого доходу. Вагома складова доходів (47-50 %) приходить на заробітну плату (активний дохід), але коло 30 % сукупних доходів - соціальна допомога. Це свідчить про низький рівень добробуту населення і відповідно – заощаджень [3] . Подолання економічного відставання України потребує значних інвестицій для нарощування її виробничого потенціалу. Найбільш вагомим джерелом інвестиційних ресурсів на сьогодні можуть бути внутрішні заощадження, перш за все домогосподарств.

Список літератури:

1. Мітал О.Г. Заощадження домогосподарств та їх трансформація в інвестиційні ресурси // Електроний ресурс: Режим доступу - <https://eurodev.duan.edu.ua/images/stories/Files/2017-1/8.pdf>
2. Фінанси домогосподарств : навч. посіб. / за ред. Т. О. Кізими. – Тернопіль : ТНЕУ, 2014. – 228 с.
3. Якушева І.Є. Інвестиційна активність населення на фінансовому ринку України // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія "Люкс", 2020– №1 (41) – с.60-70

Науковий керівник: **Якушева І.Є.**, к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування